

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2015
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

A.1. Χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού που εντοπίζουμε στα αποσπάσματα του ποιήματος *Ο Κρητικός*:

- **Ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος στίχος**

Χρησιμοποιούμε οποιονδήποτε στίχο του ποιήματος

- **Το μοτίβο της σύνθεσης των στοιχείων ανά τρία**

Απόσπ. 4, στ. 14-16,

Κάν σέ ναό ζωγραφιστή μέ θαυμασμό περίσσο,
Κάνε τήν είχε έρωτικά ποιήσει ό λογισμός μου,
Κάν τ' όνειρο, όταν μ' έθρεφε τό γάλα τής μητρός μου·

Απόσπ. 5, στ. 16-19

Μέ δύναμη πού δέν είχα μήτε στά πρώτα νιάτα,
Μήτε όταν έκροτούσαμε, πετώντας τά θηκάκια,
Μάχη στενή μέ τούς πολλούς όλίγα παλληκάρια.
Μήτε όταν τόν μπομπο-Ισούφ καί τς άλλους δύο βαροῦσα

- **Νεράιδες που παραπέμπουν στη Φεγγαροντυμένη**

Απόσπ. 3, στ. 12,

Κι όμπρός μου ιδού πού βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη.

Βεβαίως ο μαθητής θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει οποιονδήποτε στίχο αναφέρεται στην ύπαρξη της φεγγαροντυμένης.

- Σχήμα αδιανόητο καθ' υπερβολήν

Απόσπ. 4, στ. 7 ,Τότε από φῶς μεσημερνό ή νύχτα πλημμυρίζει

- Η προσωποποίηση της φύσης

Απόσπ. 3, στ. 3,

Ἦσυχασε καί ἔγινε ὄλο ήσυχία καί πάστρα

Σημείωση: Η άσκηση ζητούσε τρία διαφορετικά χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού.

B. 1. Στοιχεία του κειμένου που υποστηρίζουν την άποψη του Β. Αθανασόπουλου:

1. Απόσπ. 3, στ.2-4

Στους στίχους αυτούς έχουμε τη μεταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα η θάλασσα ησυχάζει και ηρεμεί. Με την παρομοίωση στο στίχο 4 προβάλλεται η αντανάκλαση των άστρων στη θάλασσα που τώρα είναι ήρεμη και γαλήνια (Το φως μεταμορφώνει τα πράγματα)

2. Απόσπ. 3, στ. 10-13

Στο στίχο 10 έχουμε την εμφάνιση της φεγγαροντυμένης. Συγκεκριμένα ο ποιητής την παρουσιάζει να ξετυλίγεται μέσα από το φωτεινό("λαγαρό") φεγγάρι. Η φεγγαροντυμένη είναι κρυμμένη μέσα στο φωτεινό δίσκο του φεγγαριού το οποίο με την κίνησή του επιτρέπει την εμφάνισή της, την ανάδυσή της (Το φως είναι η ενέργεια του θεού)

Το φως αυτό έχει τη δύναμη να μετουσιώνει τα σώματα που φωτίζει κι αυτό γίνεται αντιληπτό και στην εμφάνιση της φεγγαροντυμένης η οποία παρουσιάζεται ως θεά("φως, δροσιά, τρέμει") απόλυτης καθαρότητας και ομορφιάς. (Το φως μετουσιώνει τα σώματα)

3. Απόσπ. 4, στ. 1-2

Στο στίχο 1 προστίθεται στο φως του φεγγαριού και κείνο των αστεριών τα οποία προσωποποιούνται («κι εκείνα αναγαλιάσαν»). Ως «πρόσωπα» στέλνουν όλη τους την

φωτεινότητα πάνω στην φεγγαροντυμένη αλλά ωστόσο δεν καταφέρνουν να την καλύψουν («και δεν την εσκεπάσαν»). Η ενέργεια του φωτός είναι για άλλη μία φορά εμφανής. **(Το φως είναι η ενέργεια του Θεού)**

4. Απόσπ. 4, στ. 7-8

Στο στίχο 7 το τοπίο γεμίζει με φως, που τονίζει, με τη λεγόμενη «παράσταση του αδιανόητου καθ' υπερβολήν» τη συμβολική αίγλη του οράματος. Το αποτέλεσμα αυτής της διάχυσης του φωτός είναι η μετατροπή της κτίσης σε ιερό ναό, η μετατροπή του φυσικού τοπίου σε μη φυσικό. **(Το φως μεταμορφώνει τα πράγματα)**

Αξιοσημείωτη είναι η ανιούσα κλιμάκωση της φωτοχυσίας στους στίχους 1-8 του αποσπάσματος 4, που επιτρέπει τη μεταστροφή του πραγματικού, του γήινου κόσμου, σε υπερβατικό μεταφυσικό.

5. Απόσπ. 4, στ. 23-27

Ο αφηγητής αδυνατεί να δει τη θεά, ωστόσο αισθάνεται τα μάτια της να τρέμουν μέσα στα σωθικά του. Τα μάτια της φεγγαροντυμένης (ως μέρος του σώματος που είναι το πιο συγγενικό με το φως) εισδύουν στην ψυχή του αφηγητή και βλέπουν αυτά που δεν μπορούν να περιγράψουν τα λόγια. **(Το φως είναι η όραση του Θεού).**

Σημείωση: Η ερώτηση ζητούσε τέσσερα στοιχεία

B.2.

α) Τα τρία χρονικά επίπεδα στο απόσπασμα 5[22] είναι τα ακόλουθα:

- **1^ο επίπεδο:** καλύπτει τον χρόνο του ναυαγίου και της θαυμαστής εμπειρίας όπως αυτός αποκαλύπτεται στους στίχους: 1 -5, 15, 21 -22

στ. 1-5 «Έχαμογέλασε γλυκά ...δέν ἔχω πλιά τό χέρι,»

Στους στίχους αυτούς παρουσιάζεται η αντίδραση της φεγγαροντυμένης στο δράμα του αφηγητή αλλά και η εξαφάνισή της. Το όραμα σταματά και ο ναυαγός έρχεται

αντιμέτωπος με τη δοκιμασία του μόνο που αυτή τη φορά έχει ως σύμμαχό του το δάκρυ που άφησε η θεά στο χέρι του.

στ. 15 «Τὰ κύματα ἔσχιζα μ' αὐτό, τ' ἄγρια καί μυρωδάτα,»

Στο στίχο αυτό ο ναυαγός μεταβαίνει στο χώρο της δράσης και εμφανίζεται να παλεύει με τα κύματα.

στ. 21-22 «Στό πλέξιμο τό δυνατό ὁ χτύπος τῆς καρδιάς μου
(Κι αὐτό μοῦ τ' αὖξαιν') ἔκρουζε στήν πλευρά τῆς κυρᾶς μου. »

Στους στίχους 21-22 ο αφηγητής μετά την αναδρομή του στο παρελθόν επανέρχεται στον χώρο της θάλασσας και εκδηλώνει την αγωνία του να κολυμπήσει γρήγορα για να φθάσει στο ακρογιάλι.

- **2^ο επίπεδο:** καλύπτει χρονικά την προϊστορία του ήρωα στην Κρήτη όπως αυτή παρουσιάζεται στον στ. 6 («Π'αγνάντευεν Αγαρηνό κι εγύρευε μαχαίρι») και στους στ. 16-19 («Με δύναμη... καί τς ἄλλους δύο βαροῦσα»)

Στο στ. 6 αναφέρεται με συντομία στους αγώνες του ναυαγού ενάντια στον Αγαρηνό κατακτητή.

Στους στ. 16-19 γίνεται αναφορά στη μάχη της Λαβυρίνθου. Στη Λαβύρινθο αναζήτησαν καταφύγιο το καλοκαίρι του 1823 πλήθος χριστιανών. Μόνο τον επόμενο χρόνο κατάφεραν οι Τουρκοαιγύπτιοι να επιβάλλουν κι εκεί την εξουσία τους, αφού δεκάδες χιλιάδες Κρητικοί είχαν στο μεταξύ εγκαταλείψει την πατρίδα τους. Η παρεμβολή του 2^{ου} χρονικού επιπέδου πληροφορεί τον αναγνώστη για τη δράση του αφηγητή στην Κρήτη τονίζοντας τη γενναιότητά του, αφού ρίχνεται στη μάχη κατά των εχθρών με πραγματική αυταπάρνηση και δύναμη μοναδική.

- **3^ο επίπεδο:** αναφέρεται στη ζωή του πρόσφυγα μετά το ναυάγιο και τον χαμό της κόρης στους στίχους 7-9 («Χαρά δέν του 'ναι ο πόλεμος ... τήν ξαναζωντανεύουν»)

Στους στίχους αυτούς ο αφηγητής με τη χρήση του Ενεστώτα περνά από τον χρόνο του ναυαγίου στον χρόνο της

τωρινής του ζωής. Ο αφηγητής είναι πια πρόσφυγας που απαιτεί για να ζήσει και ταυτόχρονα αφηγείται στους περαστικούς τις δοκιμασίες του. Η ζωή του είναι στοιχειωμένη από τους εφιάλτες του παρελθόντος και η μόνη του σωτηρία είναι η ανάμνηση της θεάς και το δάκρυ που έσταξε στο χέρι του. Ο αναγνώστης με την προβολή της ζωής του ήρωα στο μέλλον αντιλαμβάνεται και το κέρδος που του απέμεινε από όσα πέρασε. Έγινε ποιητής, φιλόσοφος, άνθρωπος που απέκτησε ανώτερη ηθική υπόσταση.

β) Στους στίχους 9-11 του αποσπάσματος 4[21] ο Κρητικός παρομοιάζει τον εαυτό του με «πετροκαλαμίθρα», δηλαδή με μαγνητική βελόνα από καλάμι. Η φεγγαροντυμένη στρέφεται προς τον Κρητικό και με την παρομοίωση του στ. 10 δηλώνεται εμφαντικά η μαγνητική έλξη που της ασκεί. Η έλξη αυτή, που είναι έλξη των ψυχών, των πνευμάτων και των σωμάτων, την καθλώνει, την υπνωτίζει τόσο που δεν μπορεί ούτε να κινηθεί ούτε να μιλήσει. Η σιωπηρή επικοινωνία της φεγγαροντυμένης με τον Κρητικό υπογραμμίζεται από την τριπλή αναφορά σ' αυτόν : σ' εμέ / όχι στην κόρη, αλλά σ' εμέ / μ' εκοίταζε κι εκείνη. Με τη χρήση της παρομοίωσης ο λόγος αποκτά ζωντάνια και παραστατικότητα.

Γ.1.

α) Οι στίχοι έχουν φιλοσοφικό υπόβαθρο εφόσον απηχούν πλατωνικές και αριστοτελικές θεωρίες για την ανάμνηση. Η ψυχή αναγνωρίζει έννοιες που είχε γνωρίσει στην ιδεατή μορφή τους, πριν ακόμη μπει στο σώμα. Συγκεκριμένα ο Κρητικός λέει ότι η μορφή της του θυμίζει κάτι και κάνει διάφορες υποθέσεις. Στο στ. 14 υποθέτει πως η φεγγαροντυμένη του θυμίζει εικόνα αγίας ή της Παναγίας. Στο στ. 15 την ταυτίζει με ερωτική φαντασία και στο στ. 16 παίρνει τη μορφή ονείρου της βρεφικής ηλικίας. Άξια προσοχής είναι η πολυπλοκότητα των μεταφορών στον τελευταίο στίχο που τονίζει πως η φεγγαροντυμένη ήταν μια παλιά ανάμνηση, ξεχασμένη, που πρόβαλε από μέσα του.

β) Καθώς η φεγγαροντυμένη χάνεται από τα μάτια του Κρητικού αφήνει ένα δάκρυ της να κυλήσει στο χέρι που το είχε υψώσει σε στάση ικεσίας. Στους συγκεκριμένους στίχους ο ήρωας μεταμορφώνεται σε ζητιάνο. Έτσι ο πρώην αγωνιστής, που το μόνο που ήξερε ήταν να σηκώνει το χέρι του για να σκοτώσει, μετατρέπεται σε ένα ζητιάνο που απλώνει το χέρι του ζητώντας ελεημοσύνη. Η φεγγαροντυμένη επιδρά καταλυτικά στην ψυχή του αφού καταφέρει να μεταμορφώσει το σκληρό, ατρόμητο και ανάλγητο πολεμιστή σε έναν φιλεύσπλαχνο και συμπονετικό ζητιάνο. Ο ποιητής επιπλέον παρουσιάζει εμφαντικά τον εξισοροπητικό ρόλο του δακρύου, όταν ταράσσεται ο πνευματικός και ψυχικός κόσμος του αφηγητή. Το θεϊκό δάκρυ ανακουφίζει τον ήρωα από τους εφιάλτες του και τον γλιτώνει από την τρέλα.

Δ.1. Ομοιότητες

Και στα δύο κείμενα γίνεται αναφορά:

1) στη φύση και συγκεκριμένα στη θάλασσα

- Κρητικός: θάλασσα
- Της θάλασσας νεράιδα: ακρογιάλι, θάλασσα

2) στην εμφάνιση μίας γυναικείας μορφής

- Κρητικός: κορασιά
- Της θάλασσας νεράιδα: Ήταν νεράιδα

3) στην αντίδραση της φύσης στην εξαφάνιση της γυναικείας φιγούρας

- Κρητικός: κι ή θάλασσα, πού σκίρτησε...
- Της θάλασσας νεράιδα: Ανατριχιάζ' ή θάλασσα

4) στην ομορφιά της γυναίκας

- Κρητικός: θεϊκιά θωριά...μαλλιά της, κυπαρισσένιο ανάστημα, πάσαν όμορφιά
- Της θάλασσας νεράιδα: κορμί παρθενικό, στα τόσα κάλλη...φωτολουσμένα

5) στο θεϊκό στοιχείο

- Κρητικός: θεϊκιά θωριά, ή χτίσις ἔγινε ναός, σε ναό...

- Της θάλασσας νεράιδα: Θεϊο ἄγγισμά τους, τά μάτια της τά θεϊκά, τά κάλλη τ' ἀπολλώνεια

6) στην κυριαρχία του φωτός και των φυσικών σωμάτων που το παράγουν

- Κρητικός: τ' ἄστρα, φεγγάρι, δροσάτο φῶς, χρυσά μαλλιά
- Της θάλασσας νεράιδα: φωτολουσμένα, αχτίδες χρυσές

7) στην παρουσία ονείρου - οράματος

- Κρητικός: κάνε τὴν εἶχε...μητρός μου
- Της θάλασσας νεράιδα: σάν σέ ὄνειρο

8) στα συναισθήματα θλίψης, δυστυχίας του αφηγητή

- Κρητικός: με θλίψη...οι πόνοι, ἀλιά μου
- Της θάλασσας νεράιδα: θεότρελος, ὁ δύστυχος, Κρίμα!

9) στις γυναικείες μορφές που εξαφανίζονται

- Κρητικός: αυτό το θεϊκό πρόσωπο, ἐχάθη, ἀλιά μου!
- Της θάλασσας νεράιδα: καὶ χάνεται στή θάλασσα

Διαφορές

1. Διαφορετικό το χρονικό πλαίσιο της αφήγησης

- Κρητικός: είναι νύχτα (τ' ἄστρα/ τ' ὀλοστρόγγυλο...φεγγάρι)
- Της θάλασσας νεράιδα: Είναι μέρα(ὁ ἥλιος, ἀχτίδες)

2. Διαφορετικός ο χώρος εμφάνισης των γυναικείων μορφών (ως προς το σημείο προέλευσης)

- Κρητικός: η φεγγαροντυμένη εμφανίζεται καθαρά στη θάλασσα(Κι η θάλασσα...ὅμως κοντά στην κορασιά)
- Της θάλασσας νεράιδα: η γυναικεία φιγούρα, η νεράιδα βγαίνει από τα βράχια (Από τά βράχι')

3. Διαφορετική η θέση του αφηγητή σε σχέση με τη γυναικεία φιγούρα

- Κρητικός: Ο αφηγητής είναι ορατός(κι ὀμπρός μου ἰδού)
- Της θάλασσας νεράιδα: Ο αφηγητής είναι κρυμμένος (Ἐγώ, κρυμμένος...)

4. Διαφορετική εμφάνιση της γυναικείας φιγούρας

- Κρητικός: Η γυναικεία φιγούρα είναι φεγγαροντυμένη(φεγγαροντυμένη)

- Της θάλασσας νεράιδα: Η γυναικεία φιγούρα είναι γυμνή(ένα κορμί γυμνό)

5. Διαφορετική η κατάσταση της θάλασσας τη στιγμή της εμφάνισης της γυναικείας φιγούρας

- Κρητικός: Η θάλασσα είναι ήρεμη (Ήσυχασε και έγινε όλο ήσυχία και πάστρα)
- Της θάλασσας νεράιδα: Η θάλασσα είναι ταραγμένη (σε κύματ' αφρισμένα)

6. Διαφορετικός τρόπος βίωσης της γυναικείας φιγούρας

- Κρητικός: Η γυναικεία φιγούρα εμφανίζεται ως όραμα
- Της θάλασσας νεράιδα: Η γυναικεία φιγούρα αποτελεί όνειρο του αφηγητή

Σημείωση: Η ερώτηση ζητούσε δύο ομοιότητες και τρεις διαφορές τις οποίες, ο υποψήφιος θα έπρεπε να σχολιάσει.

Φιλολογικός κλάδος
Έλσα Χατζήσαρη
Έφη Ριζά- Σκύφα
Δήμητρα Ταφίλη
Παναγιώτα Κωστάκου

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΠΟΥΔΗ

• ΑΘΗΝΑ: ΣΟΛΩΝΟΣ 101	ΤΗΛ. 2103828854 – 2103845239
• ΠΑΓΚΡΑΤΙ: ΑΓ. ΦΑΝΟΥΡΙΟΥ 30	ΤΗΛ. 2107520883 – 2107519429
• ΒΥΡΩΝΑΣ: ΝΙΚΗΦΟΡΙΔΗ 10	ΤΗΛ. 2107669192 – 2107666233
• ΠΕΙΡΑΙΑΣ: ΗΡ.ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ 30	ΤΗΛ. 2107520883 – 2107519429
• ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΖΗΡΙΑΔΗ: Σπάτα	ΤΗΛ. 2106685715 – 2106685600

www.spoudi.gr, e-mail: info@spoudi.gr
/spoudibyronas@gmail.com/spoudipeiraias@otenet.gr